

Kreppan í norsku bankunum gav statinum milliárdainntøku

Bankakreppan í Noregi frá 1988 til 1993 bleiv ein dýr uppliving fyri par taeigararnar í bankunum, men ein iløga hjá norska statinum, sum var gullverd.

88.000 partaeigarar mistu 3.270 mió. norskar krónur í partapeningi, tá Den Norske Bank niðurskrivaði partapeningin til null fyri júst trimum árum síðani.

Í farna mánað skoraði staturin ein nettovinning uppá 700 mió. norskar krónur, tá tey sokallaðu »Grundfondsbeviser« í Sparebanken NOR vórðu seld fyri 1,7 mia. norskar krónur. Staturin hevur longu fingið 2 mia. meira aftur enn tað, sum hann hevði gjørt av iløgum.

Hetta stendur í áhugaverdari grein í danska blaðnum Berlingske Tidende fríggjadagin. Greinin má sigast at vera ógvuliga aktuell fyri okkara viðurskifti eisini, har nettup spurningurin um bankakr eppu, bankin sum ogn hjá statinum og privatisering av bankanum verða umrødd í almenna kjakinum. Tað er Tryve Monsen, sum skrivur úr Oslo:

AF TRYGVE MONSEN

OSLO

Det er blevet lidt af en hovedpine for de norske politikere, at det måske går for godt for landets sparebanker og forretningsbanker. Arbejderpartiets leder, Thorbjørn Jagland, som er kandidat til at overtage posten som statsminister, hvis Gro Harlem Brundtland trækker sig, synes at staten udsender de forkerte signaler, når 5,8 mia. norske kroner hentes i aktieudbytte fra statens virksomheder. Af dette beløb kommer en mia. kroner fra »statsbankerne« Den norske Bank (DnB) og Kredittkassen. Kan politikerne så forvente, at folk udviser moderation ved lønforhandlingerne, når staten forlanger 50 pct. i aktieudbytte?

Værdifulde aktier

Derfor venter der nu et politisk tovtrækkeri om, hvad staten skal stille op med sine guldrandede aktier. I dag sidder staten med cirka 72 pct. af aktierne i DnB og godt og vel 50 pct. i Kredittkassen. Selv om der er borgerligt flertal i Stortinget, er det ikke sikkert, at finansminister Sigbjørn Johnsen tvinges til at sælge statens aktier. Senterpartiet, som står landmændene nær og er imod alle former for tilpasninger til EU, har hidtil ment at Norge er bedst tjent med, at staten styrer bankerne.

Mens markedsökonomien slår igennem i den tidligere kommunistiske del af Europa, diskuterer nordmændene i ramme alvor, om staten skal holde fast i sine dominerende ejerandele i finansverden. Svaret får vi på Arbejderpartiets landsmøde til efteråret, når 1.000 studiekrædre i partiet har diskuteret emnet.

Det er skæbnens ironi, at staten skulle sidde tilbage som den dominerende ejer, da krisen i det norske bankvæsen var ebbet ud. I 1900 år havde socialisterne haft »kontrol med bank- og forsikringsvæsen« som mærkesag. Nu havnede alt i favnen på den socialdemokratiske

Føroya Banki

regering under Gro Harlem Brundtland.

Kun én gang tidligere i moderne tid havde politikerne forsøgt noget lignende. Det skete med den såkaldte demokratisering af bankerne i midten af 1970'erne, da det offentlige dominerede i bankernes bestyrelser. Det var ingen egentlig »socialisering«, men slemt nok for småaktionærerne, som frygtede at staten skulle tage deres sparepenge fra dem.

Nu blev det den samme stat, som reddede de flestes sparepenge, da bankerne væltede omkuld. Men samtidig blev alle aktionærer, store som små, flået til skindet. Nogle måneder senere konverterede staten sine milliardindskud til aktier.

Regeringen har varslet, at den planlægger at sælge ud af sine aktier, så den kommer ned på en ejerandel på omkring 50 pct. i Norges største og næststørste bank, DnB og Kredittkassen. Til næste år er det valgt, og da ventes et nyt

politisk opgør om, hvorvidt det er en naturlig opgave for staten at eje aktier i forretningsbanker og sparebanker.

Norges bankkrise er ikke enestående set med nordiske briller. Danskerne fik deres egen, men her formåede bankerne at klare problemerne selv ved at tære på den ansvarlige indskudskapital og ved at fusionere. Og da den økonomiske politik blev for ekspansiv i slutningen af 1980'erne, måtte bankerne sluge nye tab. Finerne er først blev færdige med deres krise i år, og her blev det til en regning på 50 mia. finske mark.

Men nordmændene var tolt uforberedte på at håndtere kriser, så solid så olieökonomien ud til at være i sommeren 1985. Da bunden faldt ud af oliemarkedet mod slutningen af året, forsøgte regeringen at tage sine modforanstaltninger, men der var ikke politisk flertal for stramningerne. I løbet af 1986 faldt prisen på råolie helt ned til ti

dollar pr. tønde, omkring 20 dollar lavere end finansministeren havde regnet med.

Statens indtægter faldt i 1986 med omkring 50 mia. norske kroner, men den borgerlige regering under Kåre Willoch blev stemt ned, da den foreslog at øge benzinalgiften med 30 øre literen. I begyndelsen af maj kom turen dermed atter til socialdemokraten Gro Harlem Brundtland. Men allerede før hun havde nået at sætte sig til rette i stolen, var landets valuta faldet i værdi med næsten fire pct. Og så stemte Arbejderpartiet for den forhøjelse af benzinalgiften, som de nogle uger i forvejen ikke havde villet stemme for.

Da regeringens kartoffelkur havde virket i et par år, kom tabene så. Når hele historien om bankkrisen engang skal skrives, vil socialdemokraternes stramninger muligvis blive skarpere kritiseret end i dag. Tilhængerne vil måske forsøge at kæmpe mod, at der skulle en stærk mest til, fordi

nordmændene ikke kunne håndtere den frihed, som Willoch-regeringen gav dem, da bankvæsenet blev afreguleret. Og som et ekstra onde begyndte bankerne at stå i kø for at tilbyde lån. Långivningen steg til himmelhøjde, »alle« lånte penge til »alt« fra banker, som for første gang måtte konkurrere om kunderne. Og med en bundsolid olieökonomi og solide overskud på statens regnskaber, kunne intet gå galt.

Men galt gik det. 63 gange på fem år deltog staten eller banksektoren selv i redningsaktioner. Næsten otte mia. norske kroner fra opsparede midler i bankerne blev sat ind. Garantifondene blev tømt til sidste dråbe. Statens banksikringsfond, dvs. skatteyderne, stillede med 13,1 mia. i friske penge. Garantier på tre mia. norske kroner fra staten måtte der også til. Da det hele var overstået, havde bankkrisen »kostet« næsten 25 mia. norske kroner.

Men var krisen i bankerne

nu også reel, spørger mange i dag. Direktør Egil Bakke fra Konkurrentilsynet mener, at det var de tænkte tab, som knækkede bankerne, ikke de reelle.

Han og mange andre har konstateret, at de nye statsbanker, som blev skabt på aktionærernes ruin, blev meget indbringende allerede fra første dag. Alle tab var bogført, opsvinget begyndt, og de allerfleste havde lært lektion fra de glade 1980'ere. Bitterheden var dog stor, og der blev varslet retssager mod staten. Men de, der havde tabt sine aktie-sparepenge, da Den norske Bank, Kredittkassen, Oslo-banken, Sunnmørsbanken og en række andre banker kom på glatis, måtte give op.

Tidligere bankchef Axel Dammann i DnB, der fusionerede med Bergen Bank under navnet Den norske Bank, sagde allerede omkring nytår 1994, at staten var den store vinder. Det skete et år efter, at den private aktiekapital var tabt. Når bankkrisen er ovre og aktierne i det »nye« DnB skal prisvurderes, vil virkeligheden træde frem, skrev Dammann dengang: Statens gevinst er på 3,8 mia. norske kroner alene i Den norske Bank, skrev han.

Dagens situation er ironisk for dem, som overlevede krisen. De forsigtige banker – dem, som talte på knapper og lagde tilstrækkeligt på kiste-bunden uden at spekulere – oplever nu et pres fra »statsbankerne«.

DnB, der fik 4,7 mia. fra staten, er overtaget af forsikringsselskabet Vital. Kredittkassen, som inden længe overtager Norgeskredit, modtog over syv mia. norske kroner. Sparebanken Nord-Norge, der var en af de første banker til at komme på glatis, så sig i fjor i stand til at byde på sin stærkeste konkurrent, Nordlandsbanken. Det gjorde nordlændene så sure, at selv loyale kommunalpolitikere trak deres penge ud af sparebanken i Tromsø og satte dem ind i forretningsbanken i Bodø.

I kølvandet på krisen oplever nordmændene også, at udenlandske investorer søger til de norske banker. Fokus

